

doi <https://doi.org/10.18485/bratstvo.2020.24.1>
УДК 82+80+93/99+39 “1921/2020“

Рад примљен: 14.08.2020.

Рад прихваћен: 11.09.2020.

Оригиналан научни рад

УЗ СТОГОДИШЊИЦУ НАЈСТАРИЈЕГ СРПСКОГ
КЊИЖЕВНОИСТОРИЈСКОГ ЧАСОПИСА
Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор
1921 – 2020

„Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор“ спадају међу најстарије српске научне часописе који у континуитету излазе читав један век. Истовремено, то је најстарији часопис Филолошког (првобитно Филозофског) факултета Београдског универзитета. Покренуо га је у првим годинама после Првог светског рата историчар српске књижевности, професор Филозофског факултета Београдског универзитета, Павле Поповић, по коме су дуго у науци и били познати као „Прилози Павла Поповића“. „Прилози“, током стогодишњег излажења, са око 5.000 прилога (расправа, чланака, прилога, објављене грађе и рукописа, приказа, бележака, библиографија, књижевноисторијске хронике и др), били су и остали најважнији извор за проучавање историје српске књижевности.

У овој години српска наука о књижевности обележава један велики датум – сто година од покретања и континуираног излажења једног од најважнијих српских гласила у овој грани науке, „Прилога за књижевност, језик, историју и фолклор“, посвећеног у првом реду проучавању свеукупне историје српске књижевности. То је уједно и најстарији научни часопис Филолошког факултета у Београду. Не само што је излазио не прекидајући природни низ својих годишта (осим паузе до које је дошло за време Другог

светског рата и непосредно после њега), часопис је доследно испуњавао задатке због којих је и покренут. Отворио је простор за овјалавање најбољих научних прилога из свих области науке о књижевности, од изворног проучавања и објављивања грађе, до компаративистичких сагледавања српске књижевне историографије, теоријског и поетичког сагледавања њених посебности и њене општости.

„Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор“ покренути су у првим годинама после Првог светског рата. Први бројеви првог годишта изишли су 1921. године. Часопис је уређиван и издаван читав век на Филозофском (касније Филолошком) факултету у Београду, у Српском семинару (данашња зграда Ректората Београдског универзитета). Из наслова часописа који је указивао на оквир будућег садржаја, а који упућује на *књижевност, језик, историју и фолклор*, јасно је било да је замислио да уз књижевност, која је била његов главни предмет, треба да буду обухваћене и дисциплине које су у најближој вези са историјом књижевности и које су неопходне за потпуно разумевање и вредновање те области. Оснивачи и покретачи „Прилога“ били су истакнути српски научници тога времена, универзитетски професори и према својим специјалностима потпуно су одговарали основној замисли шта се од овог научног часописа жели и шта се очекује. Они су својим интересовањима и признатим дотадашњим научним резултатима били најбољи представници дисциплина којима су се бавили – историје књижевности, историје, лингвистике, етнологије, фолклористике: класични филолог, историчар религије, етнолог Веселин Чајкановић¹, историчар и историчар књижевности Владимир Ћоровић²,

¹ Веселин Чајкановић (Београд, 1881 – Београд, 1946), класични филолог, историчар религије, етнолог. Био је универзитетски професор и члан Српске краљевске академије од 1922. године. Најзначајнији његови научни резултати објављени су у: *О српском врховном богу* (Београд, 1941) *Мит и религија у Срба* (Београд, 1973, СКЗ); *Сабрана дела из српске религије и митологије*, 1 – 5, (Београд, 1994, СКЗ); *Стара српска религија и митологија* (Београд, 1995, САНУ-СКЗ). Био је истовремено и историчар и компаративни историчар религије, бавио се народном књижевношћу, компаративном фолклористиком (приповеткама, поезијом, баснама, пословицама) као извором митологије и народне религије.

² Владимир Ћоровић (Мостар, 1885 – погинуо у авионској несрећи 1941), историчар и историчар књижевности, филолог. Студирао је у Бечу код тада славних професора – Ватрослава Јагића, Милана Решетара, Константина Јиречка словенску и германску филологију, археологију, историју. Од 1919. био је професор националне историје на Филозофском факултету у Београду. Остао је увек у блиским везама са родним крајем, руководио је Словенским одсеком Земаљског музеја у Сарајеву, сакупљао старе и ретке књиге, натписе и записе на терену Босне и Херцеговине. Био је члан Српске краљевске академије од 1922. године и њен секретар 1940–1941. Бавио се националном историјом, историјом књижевности, као и књижевним радом; објављивао је старе српске записе и натписе. Био је веома плодан истраживач, аутор великог броја научних радова и значајних књига *Историја Југославије* (1933), *Историја српског народа* (Бањалука – Београд,

лингвиста Милош Ивковић³, историчар књижевности и књижевни критичар Павле Поповић⁴, историчар књижевности, медијевиста и књижевни критичар, Павле Стевановић⁵, етнолог, фолклориста и историчар Тихомир Ђорђевић⁶.

1997), *Хисторија Босне* (Бањалука – Београд, 1999).

³ Милош Ивковић (Осијек, 1880 – Београд, 1950), филолог, историчар књижевности, преводилац, публициста. Дипломирао је словенску филологију на Великој школи у Београду. Био је блиски сарадник Александра Белића. Био је гимназијски професор у Београду и у Скопљу, а касније је професор Филозофског факултета у Скопљу. За време Првог светског рата учествовао је у раду Друштва за проучавање ослобођених српских области у Скопљу (1915), уређивао је у Солуну „Српски гласник“ (1916 – 1918), а касније „Стару Србију“. У два наврата био је генерални конзул Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца у Риму (1926 – 1927; 1928 – 1929). Поред проучавања језика и књижевности, етнографског и дијалектолошког рада – био је секретар Лексикографског одсека Српске краљевске академије – бавио се и праксом, био је аутор низа уџбеника књижевности и читанки за средње школе.

⁴ Павле Поповић (Београд, 1868 – Београд, 1939), историчар књижевности и књижевни критичар. Један је од најзначајнијих историчара српске књижевности. На студијама је био у Женеви и у Паризу (1894 – 1896). Био је најпре средњошколски професор, потом, дуже од три деценије (1905 – 1938), професор Историје српске књижевности на Филозофском факултету Београдског универзитета. Од 1909. године био члан Српске краљевске академије и њен секретар од 1924. до 1928. Бавио се и ширим књижевно-просветним радом: био је оснивач Друштва за српски језик и књижевност (основано 10. новембра 1910; за своју славу Друштво је одабрало Дан Светих Тирила и Методија) и председник Српске књижевне задруге (1928 – 1937). Бавио се историјом књижевности, средњовековне, дубровачке, народне, нове, периодизацијом, књижевном и позоришном критиком; уређивањем часописа – уређивао је „Српски књижевни гласник“ (1905 – 1906) – и великог броја научних издања. Аутор је најзначајнијих историја српске књижевности објављених у XX веку – *Прегледа српске књижевности* (Београд, 1909. и десет каснијих издања) и *Југословенске књижевности* (Кембриџ, 1918; Београд, 1923). Велики број својих студија објавио је у низу књига под насловом *Из књижевности*. Изишла су Сабрана дела Павла Поповића (у 11 књига).

⁵ Павле Стевановић (Рабровац, 1885 – Београд, 1954), историчар књижевности и књижевни критичар, један од најближих сарадника Павла Поповића, још из периода када је био његов студент, па све до времена када су заједно били професори на истој Катедри за југословенску књижевности београдског Филозофског факултета. На тој катедри је после одбране докторске дисертације из области медијевистике предавао средњовековну књижевност. Био је члан Лингвистичког друштва (1920). Уређивао је „Српске новине“, „Нови живот“ (1920 – 1926), „Наставник“ – лист Професорског друштва (1921). Објавио је своју докторску дисертацију *Приповетка о човеку који се продао ђаволу. Студија из југословенски књижевности* (Београд, 1934); превео је средњовековни роман *Александриду* (објављена постхумно, Суботица, 1957).

⁶ Тихомир Ђорђевић (Књажевац, 1868 – Београд, 1944), етнолог, „први модерни фолклориста“ и историчар. Био је професор Београдског универзитета и члан Српске краљевске академије од 1921. године. Сматра се оснивачем српске етнолошке науке. Сакупљао је и проучавао етнографску и фолклорну грађу („народне умотвине из

Најважнију улогу у оснивању часописа, његовом развоју, у методологији и визији шта се од њега у српској књижевној историографији очекује имао је Павле Поповић. У време покретања часописа већ је имао у науци високо место као знаменити историчар књижевности и професор Универзитета. Уредник је био све до смрти, 1939. године. О значају који је имао у животу овога часописа скоро две деценије најбоље сведочи то што су „Прилози“ дуго у науци били познати као „Прилози Павла Поповића“.

„Прилози“ и „Браство“

У дугом стогодишњем периоду излагања „Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор“ су у не малом временском распону били савременик „Браства“ Друштва Свети Сава, али и савременог „Братства“.

Када су се „Прилози“ појавили 1921. године „Браство“ је већ имало своју „биографију“ дугу 34 године. Покренуто 1887. године, као годишњак, „Браство“ је излазило у почетку редовно, а када су наступиле ратне године, са застојима, тако да је 1921, када су покренути „Прилози“, изишла тек XV књига гласила Друштва „Свети Сава“. У периоду између Првог и Другог светског рата, уз мала одступања оба часописа су излазила редовно („Прилози“ у две до четири свеске годишње). После прекида за време Другог светског рата, „Прилози“ су наставили са излагањем 1953. године (неко време је настављено са праћењем старог ритма, излазила су по два двоброја годишње, а касније су прерасли у годишњак); гласило Друштва Свети Сава обновљено је 1996, под насловом „Братство“.

Иако су ова два часописа била различитих концепција и програма – „Братство“ је било општег националног карактера, окренуто Србима на разним странама, посебно онима који су многим померањима граница изгубили своју отаџбину и остајали у другим државама, разноврсног, примереног садржаја, а „Прилози“ су били строго научног карактера, усредсређени на науку о књижевности и сродне дисциплине – било је између њих доста додира и преплитања. Она су проистицала из основног националног становишта које је обједињавало наизглед разноврдне области.

пиротског округа“, народну ношњу, објављивао народне приповеке и др), писао о културној прошлости Србије, бавио се методама историјске етнологије и српском етносоциологијом, музеологијом. Дисциплине којима се бавио значајно је подржавао часописом „Карацић“ – часопис за српски народни живот, обичаје и предања (излазио у Алексинцу, 1899 – 1904), чији је био покретач, уредник и издавач. Објавио је десет књига под насловом *Наш народни живот* (1930 – 1934), збирку *Циганске народне приповетке* (1933), а постхумно су изишле књиге: *Природа у веровању и предању нашег народа* (1958), *Вештице, виле, вампири и друга бића у нашем народном веровању и предању* (1953).

Основну блискост одређивала је околност што су се међу члановима Уређивачког одбора старог „Браства“ после Првог светског рата налазили оснивачи и уредници 1921. године новопокренутих „Прилога“ – етнолог и фолклориста Тихомир Ђорђевић и историчар Владимир Ђоровић. Они су, као и други покертачи „Прилога“, објављивали своје радове у „Браству“. Ђоровић је у „Браству“ објавио своје чланке *Наше уједињење за време Светскога рата* (1921, XV), *Свети Сава* (1922, XVI), *Ватрослав Јагић* (1924, XVIII), *Сандаљ Хранић у Дубровнику 1426* (1933, XXVII), *Покрет сеоба Срба из Невесиња 1902. године* (1925, XIX), *Прошлост Крушевца* (1933, XXVII), *Култ Светога Саве* (1934, XXVIII); Павле Поповић *О књижевном делу Св. Саве* (1934, XXVIII), *Српска Македонија, историјски реглед* (1921, XV); Павле Стевановић, *Смрт Св. Саве и пренос његова тела у манастир Милешево* (1934, XXVIII), Тихомир Ђорђевић, *Поред Топлице, путописне белешке* (1896, VII), *Српске колоније у Будиму и околини*, (1921, XV), *Михаило кратовски митрополит* (1925, XIX). Забележен је и траг о непосредној грађи из Ђорђевићеве етнографке збирке која је коришћена у једном његовом прилогу објављеном у „Браству“⁷.

Истовремено, уредници „Браства“ били су повремено и сарадници „Прилога“ и објављивали у њима расправе, приказе, белешке, из области обухваћених програмом часописа. Осим Тихомира Ђорђевића и Владимира Ђоровића, уредника „Прилога“, други чланови Уређивачког одбора „Браства“ објављивали су радове у „Прилозима“: Вулић Никола неколико археолошких рецензија, Јован М. Јовановић десетак бележака и приказа страних часописа, као из написа из области културне историје, историје, о обнови Пећке патријаршије; Глушац Васо дужу расправу о средњовековној „босанској цркви“; Глиша Елезовић прилоге из културне историји и из књижевности (о Иви Ћипику, Светозару Марковићу) и др.

Са обнављањем „Братства“, 1997, обновљене су везе са „Прилозима“, који нису имали тако дугу паузу током свога излагања (осим у периоду Другог светског рата и непосредно после њега) и наставили су своје деловање у науци почетком друге половине XX века. Већ су се у обновљеном „Братству“ у Уређивачком одбору нашли и чланови уредништва „Прилога“, тако да је цео период „новог“ „Братства“ током протекле 24 године, и даље обележен веома блиском сарадњом. Показало се да су, без обзира на разлике у програмима часописа и у концепцијама, и у прошлом и у новом периоду излагања (један окренут искључиво одређеној грани наука, други намењен ширем и разноврснијем кругу тема) и „Братство“ и „Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор“

⁷ Белешка: У Инвентарској књизи [Етнoлошка збирка Архива САНУ]: «Ову збирку дао је М. Иванић из етнографског рада г. Ђорђевића употребљеног за „Браство“ Друштва Св. Саве» објављена у: Марина Младеновић Митровић, *Народне приповетке у рукописној збирци Тихомира Ђорђевића у Етнографској збирци Архива САНУ*, Фолклористика, Београд, 2018, 3/2, 109.

у основи снажно подржавали и подржавају националну идеју, неговали и негују највише духовне вредности српског народа.

Злата Д. Бојовић*

Српска академија наука и уметности

Кључне речи: „Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор“, Павле Поповић, научна периодика, историја српске књижевности

Zlata D. Bojović

ON THE OCCASION OF THE CENTENARY OF “PRILOZI ZA
KNJIŽEVNOST, JEZIK, ISTORIJU I FOLKLOR”,
THE OLDEST SERBIAN JOURNAL OF LITERARY HISTORY
(1921-2020)

The article presents a Serbian journal of literary history titled “Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor” [Contributions in Literature, Language, History and Folklore], (1921-2020). “Prilozi” is one of the Serbian scientific journals with the longest tradition, having been continually published for a whole century. This scientific journal primarily dedicated to the history of Serbian literature was launched after the First World War, in 1921, by Pavle Popović, a Serbian literary historian and university professor at the Faculty of Philosophy in Belgrade. For a long while, the journal was colloquially known among scholars in the field as “Prilozi Pavla Popovića” [Pavle Popović’s Contributions]. In addition to providing an overview of the hundred years of “Prilozi’s” publication and the analysis of the journal’s concept and programme, the article studies Pavle Popović, editor-in-chief, as well as the journal’s founders and creators: Veselin Čajkanović, Vladimir Ćorović, Miloš Ivanić, Pavle Stevanović and Tihomir Đorđević. It also sheds light on the relationship between “Prilozi” and “Bratstvo”, two publications which have been closely intertwined for the previous hundred years, with certain interruptions (e.g. some editors edited both journals, cooperated with the other journal, etc.). Despite the journals’ conceptual and ideological differences, it can be concluded that both journals have staunchly supported the national idea and fostered the highest spiritual values of the Serbian people.

* bojoviczlata@gmail.com